

povijesna pozadina pomaže nam da nazremo buduće perspektive pastoralnog djelovanja među Hrvatima.

U *drugom* poglavlju analizira demografski razvoj pučanstva u Provinciji. Pisac analizira promjene među pojedinim popisima pučanstva od 1857. do 1981. godine. Istražuje uzroke smanjenja pučanstva i posljedice.

U *trećem* poglavlju pisac razrađuje probleme pastoralnoga djelovanja Provincije i pokušava pokazati kakve perspektive ima budući pastoralni rad franjevacu u tim krajevima.

Pisac istražuje mogućnosti preživljavanja hrvatskog pučanstva, osobito u krajevima Dalmatinske zagore. Ukazuje na potrebu posebnih ekonomskih projekata koji bi pučanstvu omogućili posao i tako zaustavili raseljavanje. U tom kontekstu važno je ukazati na ideju Drugoga vatikanskoga sabora da je Crkva postala *Ecclesia peregrinans*, putnička Crkva.

U kontekstu velikih migracija dalmatinskog pučanstva pisac pokazuje kako su Oci franjevci išli za svojim narodom ma gdje se on nalazio i pratili ga na njegovu hodočasničkom putovanju.

Djelo je važan doprinos ne samo boljem poznavanju franjevačkog pastoralnog djelovanja nego i boljem poznavanju demografske situacije u Južnoj Hrvatskoj.

Adalbert Rebić

STELLA ALEXANDER, *TROSTRUKI MIT. Život zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca*, Zagreb, 1990, 166 stranica.

Stella Alexander već se blizu trideset godina bavi istraživanjem odnosa Crkve i države u istočnoj Evropi, posebno u bivšoj Jugoslaviji. Autor je zapažene knjige »Church and State in Yugoslavia«, Cambridge University Press 1979 te brojnih posebnih radova iz istog i srodnih područja. Knjiga o životu zagrebačkoga nadbiskupa Alojzija Stepinca njezino je najnovije djelo, objavljeno u izdanju Columbia University Press (New York). Gospođa Alexander živi i radi u Londonu, gdje je do odlaska u mirovinu redovito održavala predavanja na više britanskih sveučilišta.

Knjigu je na hrvatski jezik preveo Mate Maras, recenzije su napisali Željko Krušelj i Franjo Zdenko a knjigu je izdao TZG P. GOLLA d.o.o. u Zagrebu.

Knjigu je gospođa Alexander napisala objektivno, bez mnogo ljubavi prema hrvatskom narodu i bez mnogo razumijevanja odnosno bolje reći bez mnogo afetivnosti. Uostalom, gospođa Alexander Stella je Engleskinja.

Stella Alexander opisuje život kardinala Alojzija Stepinca, sve od djetinjstva pa do njegove smrti. Služi se dokumentima i pokušava stvoriti objektivni sud osobito o onim teškim godinama poslije Drugog svjetskog rata, kada su u Hrvatskoj bili ubijeni bez suda ili s namještenim sudom mnogi nevini i pravedni Hrvati samo zato što su bili Hrvati. Bio je to početak onog etničkog čišćenja koje sada Srbi ostvaruju u punini u onim krajevima koje silom osvajaju. O Nezavisnoj državi Hrvatskoj Stella Alexander ima izrazito i apriorno negativan

stav pa je teško pretpostaviti da će ona o tom razdoblju i o tim prilikama objektivno pisati. Međutim, priznati treba da je pokušala nadići sebe samu.

Svakako, o kardinalu Stepincu napisala je priču koja je vrlo ljudska, da pače u mnogome nadilazi ljudsko, jer je iz lika Stepinca zračilo nešto što ne nalazimo u običnih ljudi.

Knjigu ćete čitati s velikim zanimanjem. Zapravo, to je vrlo zanimljiva biografija čovjeka koji još uvijek privlači našu pozornost.

Adalbert Rebić

VINKO NIKOLIĆ (priredio), *STEPINAC MU JE IME. Zbornik uspomena, svjedočanstava i dokumenata*. Knjiga prva. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991, 459 stranica.

Knjiga *Stepinac mu je ime* zbirka je izvrsnih napisa o kardinalu Stepincu koje je sabrao poznati književnik, pjesnik Vinko Nikolić. Podijeljena je na tri dijela: I. Autoportret Alojzija Stepinca; II. Drama jednoga života i III. Prežalosni portret. Vinko Nikolić je knjizi napisao predgovor u kojem je istakao neke povijesne značajke Stepinčeva lika i života. Knjiga je ilustrirana s više slika, fotografija i dokumenata.

U *Predgovoru* Nikolić ističe moralnu cjelovitost kardinala Stepinca i njegovo povijesno značenje za hrvatski narod. Stepinac je pravedan osuđen kao što su mnogi pravedni osuđeni kroz povijest radi nekih političkih ciljeva. Hrvatski je narod odmah shvatio da se radi o nepravednu sudskom postupku, na kojem se čula samo namještena tužba a ni jedan glas obrane. Međutim, dostatna obrana su bili lik i djelo kardinala Stepinca.

U *prvom* dijelu (str. 33–74) su objavljeni neki dokumenti koji ocrtavaju duhovni integralni lik kardinala Stepinca. Neki su od njih po prvi puta pristupačni našoj domaćoj čitalačkoj javnosti. Najprije čitamo govor nadbiskupa Alojzija Stepinca pred »Vrhovnim sudom NR Hrvatske« u Zagrebu 3. i 8. listopada 1946. godine. Zatim tu čitamo i dva pozdravna govora, jedan pred knezom Pavlom Karađorđevićem a drugi pred poglavnikom Antom Pavelićem. Oba su pozdrava iskaz integralne osobe koja ne podilazi vlasti nego je prizna ali i upozorava da se pokorava volji Božjoj izraženoj u općem redu prirode i u savjestima ljudi. Tu čitamo i druge vrlo vrijedne dokumente, kao Okružnicu svećenstvu zagrebačke nadbiskupije, Propovijed pred katedralom u Zagrebu, neke predstave u obranu progonjenih, protest saveznicima zbog bombardiranja Zagreba, Stepinčev odgovor na poziv okružnoga suda u Osijeku i Tri oporuke nadbiskupa Alojzija Stepinca.

U *drugom* dijelu (75–164) Nikolić je sabrao nekoliko osobnih svjedočanstava o Stepincu. Hijacint Eterović piše o životnom putu Alojzija Stepinca a Stjepan Sakač o njegovoj majci Barbari i o njegovu svećeničkom zvanju. Nekoliko pisaca (Juraj Krnjević, Ivan Ev. Šarić, Stjepan Ratković, Dominik Mandić, Ivan Meštrović, Ivo Vukina, Gašpar Malvić i Enver Mehmedagić) iznosi svoje utiske sa susreta s kardinalom Stepincem. To su vrijedna svjedočanstva: svi oni svjedoče o veličini duha i integralnosti moralnog lika kardinala Stepinca.